

УДК 343.132

Гулкевич З.Т.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального процесу та
криміналістики юридичного факультету
Львівського національного університету ім. І.Франка

МОВА ПРОТОКОЛІВ І ЗАВДАННЯ УДОСКОНАЛЕННЯ ДОКУМЕНТУВАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ДІЙ

У статті аналізується офіційно-діловий стиль сучасної української мови і дотримання його вимог під час протоколювання процесуальних дій у кримінальному судочинстві.

Ключові слова: мова, мова протоколів, професійні терміни, протоколи.

В статье анализируется официально-деловой стиль современного украинского языка и соблюдение его требований при протоколирование процессуальных действий в уголовном судопроизводстве.

Ключевые слова: язык, язык протоколов, профессиональные термины, протоколы.

This article analyzes the official business style of modern Ukrainian language and adherence to its requirements during the record of proceedings in criminal proceedings.

Key words: speech, language protocols, professional timing, protocols.

Постановка проблеми. Основним методом, який використовують під час протоколювання процесуальних дій, є опис, під яким розуміють вказівку на ознаки предмета або явища, щоб найповніше уявити його [10, с. 406]. Якщо для слідчого і суду опис є методом закріплення або фіксації, ним сприйнятого, то для інших учасників процесу він стає способом

пізнання обставин злочину за результатами, зафіксованими і оформленими згідно з вимогами закону, в протоколі.

Аналіз дослідження даної проблеми. Різні аспекти даної проблеми в різний час досліджували такі зарубіжні та вітчизняні вчені, як Бабич Н. Д., Ботвина Н. В., Головач А.С., Коваль А. П. та ін.

Метою даної статті є дослідження джерел літератури, в яких здійснено науково-теоретичний аналіз мови протоколів і завдань удосконалення документування процесуальних дій.

Виклад основного матеріалу. Опис як фактофіксуючий метод має переваги і недоліки. Позитивним є те, що з його допомогою засобами письма закріплюються у встановленій процесуальній формі результати виявлення, спостереження, вимірювання, зіставлення слідів, властивостей, ознак, явищ і процесів, які є носіями фактичних даних про подію злочину, осіб діями яких вона зумовлена, та інші обставини, що мають значення для кримінального провадження. Недоліком опису є те, що його основу становлять мовні письмові засоби. Особливість письмових засобів української та інших мов полягає в тому, що звичайній літературній мові притаманна термінологічна різноманітність, синонімія (наявність слів з однаковим або близьким значенням), омонімія (наявність слів, що збігаються звучанням, але різняться за значенням), полісемія (тотожна послідовність слів, які мають різне значення). Багатство мови, яким справедливо гордяться, має і зворотний бік. Велика кількість синонімів*, омонімів, тонкі смислові відтінки, які іноді виражаються тільки інтонацією або мімікою чи жестом, що супроводжують фразу, збагачують нашу мову і в той же час ускладнюють однозначний опис сприйнятих даних. Між тим протоколи процесуальних дій як самостійний різновид процесуальних джерел доказів повинні забезпечувати однаковий опис і розуміння фактичних даних, які в містяться.

* Наприклад, в українській мові нараховується більше 100 синонімів до слова ударити (стукнути, стусонуть, зацідити, угатити, урізати і т.п.) (Словник синонімів української мови: У 2 т. / А.А. Бурячок, Г.М. Гнатюк, С.І. Головащук та ін. – Т.2. – К.: Наук. думка, 2001. – С. 782-784), а дієслова «охоплювати», «сказати» та інші нараховують понад 60 синонімічних слів і зворотів (Там само. – С. 103,619).

Своєю чергою, сама літературна мова неоднорідна. Вона включає різні стилі, сукупність яких утворює єдність загальнонаціональної мови, що становить систему взаємопов'язаних і взаємодоповнювальних підсистем. Під стилем прийнято розуміти функціональний різновид літературної мови, її видозміну відповідно до сфери, умови, форми (усної чи писемної) спілкування [1, с.6].

У лінгвістичній літературі немає єдиної класифікації стилів. У різних авторів ця класифікація не збігається [1; 2; 4; 9]. Із відомих в літературі видається найбільш прийнятною класифікація, запропонована Н. Д. Бабич, згідно з якою виділяють: 1) науковий; 2) публіцистичний; 3) офіційно-діловий; 4) художній; 5) розмовний; 6) релігійний (конфесійний) [1, с.11].

Кожен стиль має різновиди (підстили). Так, в офіційно-діловому стилі можна виділити такі підстили: законодавчо-розпорядчих актів (законів, указів, постанов, розпоряджень, інструкцій і т.п.); процесуальних документів (протоколів процесуальних дій, обвинувальних актів, вироків, рішень і т.п.); епістолярний (запитів, окремих доручень, ділового листування і т.п.). Характерною ознакою кожного стилю (підстилю) є те, що їх мовну основу складають елементи (слова, звороти) сучасної літературної мови. Однак кожен має свої особливості, які враховують при написанні відповідних документів. Наприклад, у мові законодавчих актів поряд із звичайними загальноживаними словами широко використовуються і спеціальні юридичні терміни.

Мова протоколів процесуальних дій менше насичена спеціальною юридичною термінологією, зате широко включає побутову і різну професійну лексику. За даними нашого дослідження, професійні терміни, наприклад у протоколах огляду транспортних засобів (вивчено 70 протоколів), склали близько 29 % тексту, в протоколах огляду місця події, поєднаного з оглядом трупа (вивчено 30 протоколів), – 21 %.

Стандартизація мови ділового листування (епістолярний підстиль) виявилась в регламентації мовних засобів про побудові першої фрази письма і виборів зворотів при

аргументації заключних фраз. Подібність ситуацій під час листування дає можливість використовувати стандартні вирази. Наприклад, типовий зміст листа (запиту), в якому виражена просьба, складається із стандартних елементів: викладення причини, яка спонукала звернутися з проханням («У зв'язку із розслідуванням злочину за обвинуваченням гр. Петрова Кирила Петровича, 15 квітня 1969 року народження, у вчиненні злочину, передбаченого ч. 5 ст. 186 КК України»; викладення прохання («...прошу повідомити про наявність вкладів на його ім'я в ощадбанках на території Шевченківського району м. Києва»); роз'яснення подальших дій при підтвердженні обставин, викладених у листі («За наявності вкладів прошу припинити по них усі банківські операції»)*. Знання і використання таких моделей значно полегшує складання аналогічних листів.

Для протоколів процесуальних дій характерний офіційно-діловий стиль. Тому на них розповсюджуються як обов'язкові вимоги, властиві даному стилю: точність і зрозумілість; сучасність; часте використання одних і тих же масових засобів і їх однаковість; економність і повнота опису; чітке дотримання норм літературної мови. Виконання цих вимог сприяє адекватній передачі і використанню в доказуванні одержаних під час проведення процесуальних дій відомостей про обставини злочинної події, зафіксованих у протоколах.

1. Т о ч н і с т ь . Мова протоколів процесуальних дій повинна бути передусім точна, що забезпечується простотою словникового запасу, правильним застосуванням термінології, логічною послідовністю викладу. Точність мови виключає різне тлумачення тексту, сприяє розумінню і з'ясуванню змісту протоколу.

Мова протоколів, як і мова законів, не є особливим видом мови, ізольованої від загальнонаціональної літературної мови. Особливої юридичної мови, зрозумілої тільки для спеціалістів,

* Для ілюстрації використано зразок запиту із збірника зразків процесуальних документів (Хазін М. А., Бойко М. Д., Співак В. М. Зразки кримінально-процесуальних документів (дізнання та досудове слідство). – К.: Атіка, 2008. – С. 149).

не існує і не може існувати в нашій державі, оскільки це суперечило б демократичній природі українського права і перешкоджало б залученню громадськості до відправлення правосуддя. Мова протоколів ґрунтується на словниковому фонді і правилах граматики, які властиві українській мові. Тому, чим повніше в протоколах використовується словниковий запас літературної мови, тим точніше вони будуть складені, тим кращим буде стиль їх викладення.

Важливе значення для точності вираження змісту протоколів має правильне використання і однозначне застосування термінів – слів, які позначають строго визначені поняття. Оскільки протоколи процесуальних дій розраховані на широке коло учасників процесу (суд, прокурор, захисник, обвинувачений, законний представник обвинуваченого, потерпілий, цивільний позивач, цивільний відповідач і їх представники), то в них використовують загальноживані терміни, значення яких зрозуміле для всіх. Разом з тим під час розслідування злочинів, пов'язаних з певними сферами життя і виробничої діяльності (промисловість, транспорт, екологія, комп'ютерні технології і т.п.), слідчий часто стикається з тим, що в них відсутні загальноживані терміни для вираження спеціальних професійних понять. Наприклад, у загальноживаній мові немає багатослівних композитів типу термобарокамера, векторелектрокардіоскоп, антибіотико-стійкість і т.п. У спеціальній професійній сфері діяльності такі поняття не тільки надзвичайно актуальні, але й оптимальні, бо з їх допомогою досягається номінація з необхідним числом відповідних ознак. Тому деяку частину лексики протоколів процесуальних дій (протокол огляду місця дорожньо-транспортної події, трупа, допиту інженера з техніки безпеки, слідчого експерименту під час розслідування злочинів у сфері безпеки виробництва і т.п.) складають професійні терміни – слова і словосполучення, значення яких обумовлено межами тої чи іншої спеціальності. Професійні терміни в протоколах процесуальних дій виконують подвійну функцію. Як спеціальні слова і вирази, прийняті в певному професійному середовищі, терміни повинні бути однозначні, тобто мати чітко і точно

окреслені значення. Однак у протоколах ці терміни виводяться за межі вузької професійної мови: мова протоколів повинна бути зрозуміла широкому колу осіб. Тому при вживанні в протоколах спеціальних термінів необхідно проявити обережність. Існує думка, що участь спеціалістів діє можливість надати протоколу технічну грамотність завдяки широкому використанню при описі професійних виразів і спеціальних назв, що їх повідомляє спеціаліст. Ця думка видається помилковою. Специфіка ряду слідчих (розшукових) дій (огляд, освідування, слідчий експеримент) обумовлює використання при описі термінології, що виражає результати безпосередньо визначити правильність назв об'єктів, процесів і т.п., які називає спеціаліст, що бере участь у слідчій (розшуковій) дії, і не зобов'язані посвідчувати записи в протоколі, відповідність яких неочевидна обставинам, що вони спостерігали. Тому опис повинен проводитись на рівні спостережуваних ознак із використанням термінів, які належать до загально розповсюджених і загальнозрозумілих. Що стосується вузькоспеціальної термінології, то слідчий вправі, для забезпечення точності і адекватного відображення суті, вжити той чи інший термін замість того, щоб використати йому відповідний за змістом описовий вираз. Однак такі терміни повинні бути роз'яснені в загальнозрозумілій формі. За такого підходу будь-яка особа, яка ознайомлюється з протоколом, зможе уявити спеціальні процеси, об'єкти чи обставини і водночас одержить необхідні відомості про їх спеціальні назви.

Деяко інший характер носить «запозичення» спеціальних термінів із довідників, посібників, технічної документації і т.п. У такому разі учасники процесуальної дії мають можливість безпосередньо порівняти об'єкт огляду із описом або зображенням такого ж об'єкта на малюнку, кресленнях, фотографії тощо. Провівши елементарну аналогію, вони можуть дізнатися про спеціальне найменування предмета або його деталей, ознак. Однак і в цьому разі обов'язків опис ознак предмета чи явища в загальнозрозумілій формі, а також вказівка на джерело, звідки почерпнуті спеціальні найменування.

Офіційно-діловий стиль протоколів процесуальних дій ґрунтується передусім на логічній основі. Використання засобів образної мови, як і вираження особистих почуттів суб'єкта пізнання, для нього не властиве. Головна вимога до мови протоколів – логічна послідовність і точність у відображенні фактів і обставин, що сприймаються під час проведення процесуальних дій. Ця вимога відображена в законодавстві. Наприклад, у ст. 239 КПК прямо зазначено, що в протоколі огляду трупа, пов'язаного з ексгумацією, «...зазначається все, що було виявлено, у тій послідовності, в якій це відбувалося, і в тому вигляді, у якому спостерігалось під час проведення слідчої (розшукової) дії».

2. З р о з у м і л і с т ь . Не менш важливою вимогою до мови протоколів процесуальних дій є її зрозумілість. Протокол повинен бути написаний мовою, яка включає інше трактування, бо це неминуче призводить до труднощів на практиці. Від точності і зрозумілості мови протоколів процесуальних дій значною мірою залежить їх значення як процесуальних джерел показів у кримінальному провадженні. Порушення вимоги зрозумілості мови протоколів найчастіше пов'язані з багатослів'ям. Там, де думку можна точно і чітко виразити декількома словами, невиправдано використовуються громіздкі фрази: «Цей чоловік на прізвище Федчук, що проходив повз нас у нетверезому стані, сильно лаявся і нецензурно висловлювався, і, крім того, чіплявся до громадян, які проходили повз нього» (протокол допиту свідка). Усунення зайвих слів робить речення коротким, думку яснішою: «Федчук, що проходив повз нас у нетверезому стані, нецензурно лаявся і чіплявся до перехожих».

Зрозумілість мови протоколів процесуальних дій залежить і від термінологічної визначеності вчинюваного опису. Однозначне використання термінів, неприпустимість позначення одного поняття різними термінами – важливі умови точного і зрозумілого викладу в протоколах відомостей про факти і обставини. Тоді не виникає різного тлумачення і не потрібні додаткові роз'яснення. Важко, наприклад, зрозуміти, який предмет оглядав слідчий, якщо він називав його в протоколі огляду місця події то монтировкой, то ломиком, то

металевим предметом [6, с. 55]. У зв'язку з цим набуває важливого значення питання про використання уніфікованої термінології під час опису найбільш розповсюджених предметів, які зустрічаються в процесі проведення процесуальних дій. В основу уніфікації може бути покладена термінологія, яка використовується у спеціальних юридичних довідниках [5; 7; 12; 13]. Для опису одягу, взуття, транспортних засобів, тощо можна використовувати термінологію ДЕСТів, а також технічну і технологічну. Використання стандартизованої термінології уможливило б упорядкування словесного опису в протоколах і змусило б відмовитись від довільних виразів, які не дають правильного уявлення про об'єкти сприйняття.

3. С у ч а с н і с т ь м о в и . Мова протоколів процесуальних дій повинна бути сучасною. Сучасні норми літературної мови виключають із вживання в діловій мові архаїзми, церковнослов'янізми і канцеляризми. Однак і сьогодні зустрічаються протоколи, які містять архаїзми (слова і звороти, які сприймаються як застарілі для мови даної епохи) і їх різновиди – церковнослов'янізми (слова і звороти, запозичені із церковнослов'янської мови). Наприклад, замість просто «повідомляю» у повідомленнях часто вживаються цілі словосполучення: «Доводжу до вашого відома...», «При цьому повідомляю...» і т.п. Не вийшли із ужитку зайві в тексті займенник «цей» і його похідні (цього, цьому): «Слідчий... цього числа о 14 годині у службовому кабінеті в присутності понятих... провів огляд...».

Необхідно, однак, розрізняти архаїзми і церковнослов'янізми (старослов'янізми). У мові законів, процесуальних документів зустрічаються слова із старослов'янської і давньоруської мови, вживання яких має чітко визначений юридичний зміст. В офіційно-діловій мові старослов'янізми використовуються не для того, щоб надати контексту більшої виразності, а для позначення конкретних понять. Вони виконують ту ж роль, що й терміни. Наприклад, слово «діяння» як спеціальний юридичний термін означає і дію, і бездіяльність. Будучи запозиченим із церковнослов'янської мови, воно міцно увійшло в мову кримінального законодавства,

процесуальних документів і виконує в них чітко визначену змістову функцію.

Із канцеляризмами пов'язане уявлення про архаїчну і стійку структуру речення, непорушний порядок слів, громіздку фразу, характерні сполучники і сполучні слова. До канцеляризмів належать також фразеологічні звороти і окремі слова, які роблять мову протоколів слідчих дій казенною, сухою і невиразною. Наприклад: «Слідчий... з участю понятих... провів огляд портфеля типу «дипломат» на предмет виявлення на ньому слідів пальців рук...» (протокол огляду предмета), «З метою відібрання сокири до Бойчука підійшов Левочко» (протокол допиту свідка), «Не перестаючи викрикувати нецензурні слова, Демчук улаштував опір працівнику міліції» (протокол допиту свідка) та ін. Разом з тим як порушення норм сприймається використання в офіційно-діловому стилі деяких специфічних мовних засобів, які допомагають конкретно, стисло і загальнозрозуміло виразити думку. Те, що іноді презирливо іменується «канцелярщиною», – це виправданий елемент даного стилю. Наприклад, деякі автори до числа найбільш розповсюджених архаїзмів, церковнослов'янїзм і канцеляризм, яких не варто використовувати в діловій документації, увели (серед інших слів і словосполучень) «клопотання», і запропонували замінити його словами «просьба, «заява» [3, с. 27]. Однак навряд чи було б виправдано в даному випадку з міркувань сучасності ігнорувати термінологію закону (ст. 200 КПК) і замість, наприклад, «Клопотання слідчого, прокурора про зміну запобіжного заходу» подавати, зважаючи на таку вимогу, «Просьбу (заяву) про зміну запобіжного заходу». В протоколах, постановах і інших процесуальних документах розповсюджені такі звороти: «через відсутність» (а не «тому що немає»), «наявні» і «відсутні» (замість «є» і «немає»), «вжити заходів щодо вилучення цінностей» і т.п. Все це – не «безграмотність», не порушення норм літературної мови, а специфічна властивість виробленої багаторічною практикою мови процесуальних документів.

4. Ч а с т е в и к о р и с т а н н я о д н и х і т и х ж е м о в н и х з а с о б і в і і х о д н а к о в і с т ь . О д н і є ю з р и с

офіційно-ділового стилю є безперервний процес стандартизації ділової мови, в тому числі мови протоколів процесуальних дій. Цей процес розвивається у двох напрямках: а) використання вироблених на практиці словесних формул, трафаретів, штампів. До штампів, наприклад, належать речення, які часто зустрічаються в протоколах: «По суті справи можуть пояснити наступне», «На пропозицію дати показання про всі відомості йому обставини справи свідок показав», «Протокол мною прочитаний, показання з моїх слів записано правильно» (протокол допиту свідка), «Проведеним оглядом встановлено», «Протокол слідчим прочитаний уголос, записано правильно» (протокол огляду місця події), «Слідчий експеримент проводиться наступним чином» (протокол слідчого експерименту), «На запитання, чи не впізнаєте серед пред'явлених вам...» (протокол пред'явлення для впізнання) і т.п. Такі штампи настільки утвердилися у практиці документування слідчих (розшукових) дій, що багато з них зустрічаються в бланках протоколів як наперед надруковані (набрані) фрагменти.

Розповсюджені в текстах протоколів трафарети «провести обшук», «піддати штрафу», які за правилами офіційно-ділового стилю не замінюються відповідними дієсловами «обшукати», «оштрафувати», а також стандартні синтаксичні моделі з прийменниками «з метою», «у зв'язку», «відповідно» і т.п. Їх використовують у протоколах цілком закономірно, оскільки з їх допомогою набагато спрощується складання типових текстів і полегшується ознайомлення з ними. Так, за даними інженерної психології стандартизовані звороти сприймаються у 8-10 разів швидше не стандартизованих [3, с. 26]; б) це стосується також частого повторення одних і тих же слів, форм, зворотів, конструкцій; схильність до однорідності способів вираження думки в однотипних ситуаціях і відмова від використання усієї різноманітності промовистих засобів мови. Обрані мовні прийоми починають витісняти всі інші можливі форми вираження і набувають значення універсальних засобів. Наприклад, майже однаковий словниковий запас і однакові мовні звороти слідчий використовує під час фіксації окремих

слідчих дій: пред'явлення для впізнання осіб (анкетні дані осіб, що пред'являються для впізнання, вік, зріст, зовнішність, одяг, взуття), огляд трупа, автотранспортних засобів та ін. Наведені особливості офіційно-ділового стилю – об'єктивні. Тому їх застосування в протоколах процесуальних дій закономірне і закріплено на практиці традицією.

5. Економність і повнота опису. Економія мовних засобів досягається за рахунок стислого викладення тексту. Стислість – одна із важливих вимог до мови протоколів процесуальних дій. Вона досягається можливим спрощенням синтаксичних конструкцій, пропуском слів, що не несуть змістовної інформації (т. з. «зайвих» слів) і використання скорочень.

Відомо, що в текстах протоколів складні речення кількісно переважають над простими. Пояснюється це тим, що в багатьох випадках слідчому необхідно не тільки подати відомості про ті чи інші факти і обставини, але й указати на їх взаємозв'язок, причому часто в межах одного речення – складносурядного чи складнопідрядного. Від цього речення стає складним (у деяких випадках і громіздким за обсягом), що ускладнює його розуміння. Тому заміною складних речень простішими, з найменшою кількістю підрядних речень, можна досягти певної стислості протоколів. Наприклад: «Чоловік, який підійшов до нас і назвався Андрієм, був одягнений у сині джинсові штани та чорну шкіряну куртку, і який ніби-то є братом завідуючого пунктом обміну валюти від банку «Фінанси і кредит», в якому раніше сам працював кантором і звільнився у зв'язку з виїздом на заробітки в Португалію, сказав, що може обміняти велику кількість євро і доларів за вигідним для нас курсом» (протокол допиту свідка). Тут частини головного речення (чоловік, який підійшов до нас, ... сказав) так далеко стоять одна від одної, що читач втрачає між ними зв'язок. Якщо це складне речення розбити на декілька простіших, зміст його стане набагато яснішим. Розвантаження підрядних речень можливе через уведення прикметникових, дієприкметникових зворотів і віддієслівних іменників з прийменниками, які надають реченню стислості, лаконічності, вносять елементи

книжкового стилю. Наприклад, у реченні «Чоловік, якого затримав сторож позавідомчої охорони» стислість викладу забезпечується використанням прикметникового звороту: «Чоловік, затриманий сторожем позавідомчої охорони».

Стислості викладу протоколів сприяє усунення текстової надмірності, тобто елементів у тексті (слів, словосполучень), які не вносять нічого нового у зміст фрази і в тексті є «зайвими».

Розглянемо деякі випадки текстової надмірності в протоколах процесуальних дій. Аналіз показує, що вона зустрічається в протоколах у двох варіантах: 1) усунення елементів тексту без істотної перебудови його синтаксичної конструкції і 2) усунення, що веде до зміни синтаксичної конструкції тексту.

У першому варіанті надмірним є: а) фрази, в яких є повна або часткова тавтологія підрядних, наприклад: безпосередній очевидець (очевидцем і є особа, яка безпосередньо спостерігала ту чи іншу подію), своя автобіографія (автобіографія виключає слово «своя»); б) визначення, які говорять про типову дію даного об'єкта, що є його основною функцією, наприклад: проведення допиту – допит, здійснення огляду місця події – огляд місця події; в) визначення-означення, що приписують об'єктам, рівнозначні дублюванню, наприклад: будівництво нових підприємств – будівництво підприємств.

Другий варіант пов'язаний з усуненням елементів тексту, що тягне зміну синтаксичної структури словосполучення заміною дво-, три- або чотириелементних словосполучень одно- або двоелементним терміном. Наприклад: складання протоколу – протоколювання; ліс, який має ґрунтозахисне значення, - ґрунтозахисний ліс і т.п.

Стислість викладу протоколів забезпечується також широким застосуванням скорочень слів і словосполучень. Основна вимога до скорочень зводиться до того, що вони повинні бути зрозумілі адресатові, доречні в даному протоколі, милозвучні.

Вимога стислості мови однак не повинна служити перешкодою для найбільш повного відображення в протоколах

факту проведення, змісту і наслідків процесуальної дії, вступати в протиріччя з вимогами точності викладу тексту.

6. С у в о р е д о т р и м а н н я н о р м л і т е р а т у р н о ї м о в и . Літературна мова підпорядкована певним нормам, правилам, які історично склались і закріпились у свідомості її носіїв. Ці норми охоплюють всі її рівні. Лексичні норми визначають можливості вибору слів. Неправильно, наприклад, говорити «безнаказаність» замість «безкарність», «виписка» (з протоколу) замість «витяг», «вирішення стосунків» замість «з'ясування стосунків» і т.п.

Граматичні норми вказують на обов'язкові форми слів, словосполучень. Не можна говорити «підклубатися за когось» замість «підклубатися про когось», «свідчити факти», а не «свідчити про факти» і т.п.

Орфографічні норми забезпечують однаковість написань.

Як підсумок, можна зробити **висновок**, що мова протоколів процесуальних дій повинна строго відповідати нормам загальнолітературного слововживання, тобто тим нормам сучасної літературної мови, які безпосередньо не пов'язані з особливостями того чи іншого стилю або з якимись окремими умовами словесного викладу. Це – безумовна вимога, якої необхідно дотримуватись. Протоколи пишуться, в основному, згідно з граматичними нормами літературної мови і особливостями офіційно-ділового стилю.

Література:

1. Бабич Н. Д. Практична стилістика і культура української мови. – Львів: Світ, 2003.
2. Ботвина Н. В. Офіційно-діловий та науковий стилі української мови. – К., 1998.
3. Головач А. С. Оформление документов: 2-е изд. – Киев; Донецк: Вища школа, 1983.
4. Коваль А. П. Практична стилістика сучасної української мови. – К., 1978.
5. Настільна книга слідчого / М. І. Панов, В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова та ін. – К.: Вид. дім «Ін Юре», 2003. – 716 с.
6. Подголин Е. Составление протоколов процессуальных действий // Соц. законность. – 1976. – № 5.

7. Скригонюк М.І. Криміналістична термінологія: навчальний посібник. – К.: Київ. Нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2003. – 125 с.
8. Словник синонімів української мови: У 2 т. / А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк, С. І. Головащук та ін. – Т. 2. – К.: Наук. думка, 2001.
9. Сучасна українська літературна мова: Стилістика / За заг. ред. І. К. Білодіда. – К., 1973.
10. Теория доказательств в советском уголовном процессе: 2-е изд. – М.: Юрид. лит., 1973.
11. Хазін М. А., Бойко М. Д., Співак В. М. Зразки кримінально-процесуальних документів (дізнання та досудове слідство). – К.: Атіка, 2008.
12. Шепітько В. Ю. Криміналістика. Енциклопедичний словник (українсько-російський і російсько-український): 1500 термінів. – Харків: Право, 2001. – 552 с.
13. Шепітько В. Ю. Криміналістика: Словник термінів. – К.: Вид. дім «Ін Юре», 2004. – 262 с.

УДК 343.156

Кіцен Н.В.,

кандидат юридичних наук, доцент
кафедри кримінально-правових дисциплін
Чернівецького факультету Національного університету
«Одеська юридична академія»

СВОБОДА АПЕЛЯЦІЙНОГО ОСКАРЖЕННЯ ВИРОКІВ ТА УХВАЛ СУДУ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Стаття присвячена дослідженню питання свободи апеляційного оскарження вироків та ухвал суду у кримінальному провадженні. Указано нормативну сутність та сформульовано визначення свободи апеляційного оскарження вироків, ухвал суду.

Ключові слова: апеляційне оскарження, вирок, ухвала, право на апеляційне оскарження, свобода апеляційного оскарження.